

DOMINIK JANEZ HERLE

Poglavja iz zgodovine slovenske skupnosti v Calumetu, Michigan

V prispevku obravnavam Slovence v Calumetu in v njegovi širši okolici, na tako imenovanem gornjem michiganskem polotoku. Priseljevanje Slovencev v Calumetu je del širšega slovenskega naseljevanja v Združenih državah.

Združene države se imajo za svoj napredek v veliki meri zahvaliti prav priseljencem iz Evrope. Pri ameriškem napredku so sodelovali tudi Slovenci, ki so se iz slovenskega prostora v Ameriko najbolj množično izselili med letoma 1870 in 1924.¹

IZSELJEVANJE SLOVENCEV V ZDRUŽENE DRŽAVE

Med vzroke za izseljevanje Slovencev moramo v prvi vrsti omeniti slab socialni položaj slovenskega človeka in tehnološki zaostanek v kmetijstvu, ki je vodil kmete v iskanje boljšega življenja. Slovensko-ameriški zgodovinar John Arnež v svoji knjigi *Slovenci v New Yorku* takole opiše situacijo slovenskega izseljenca: "Ljudje, ki so odhajali čez morje, so mislili le na eno stvar, kako si izboljšati gospodarski položaj. S tem, da so odšli zdoma, niso nikakor hoteli trditi, da doma sploh živeti ne bi mogli: hoteli so le nekam, kjer bi bilo bolje, lažje življenje, in si tako pripravili prijetnejšo bodočnost."² Ob tem moramo v času množičnega izseljevanja upoštevati tudi druge spodbujevalce, med njimi še posebno vabljalnost Amerike.

Večina Slovencev je dobila prvi stik z Ameriko prav v New Yorku. Skozi New York je prišlo v letih 1820 do 1920 okoli 70 odstotkov vseh naseljencev. Ostalih 30 odstotkov pa je prišlo skozi pristanišča Boston, Baltimore, New Orleans ter skozi zahodno obalo.³ Slovenski izseljenci so se večkrat vračali domov, toda, ko so ugotovili, da si na domačih tleh ne morejo ustvariti dostojnega življenja, so se vrnili v Združene države in tam tudi ostali.⁴

ZGODOVINSKI IN GEOGRAFSKI OPIS CALUMETA

Prebivalstvo ZDA se je v prvem desetletju po državljanski vojni povečalo za skoraj sedem milijonov. Pri tej številki je potrebno upoštevati tudi nove priseljenke. Tako je bilo leta 1870 v ZDA 38,500.000 prebivalcev,

deset let kasneje 50,100.000, leta 1900 pa že 76,100.000.⁵ Ker je v ZDA prihajalo vedno več priseljencev, je narod posledično postal bogatejši za novo delovno silo. Priseljenci so naselili ter obdelali še preostala zemljišča velikega nacionalnega ozemlja na celini.⁶

ZDA so doživljale industrijski razcvet, ki je bil najbolj intenziven proti koncu 19. stoletja. Tako so ZDA do leta 1890 postale vodilna industrijska sila na svetu. Nagel razvoj gospodarstva so poleg ostalih pogojev omogočali tudi vedno novi priseljenci iz Evrope in drugih delov sveta. Rudniki in tovarne so zahtevale številne pridne roke, med katerimi je bilo tudi veliko slovenskih. Tako najdemo največ Slovencev v raznih rudnikih širom Amerike, poleg tega pa še v jeklnah in drugih obratih težke industrije. Delo je bilo težko in v času industrijskega razcveta tudi dobro plačano. Tako je bilo v Ameriki na eni strani moč najti svobodo in enakost, na drugi strani pa trdo in neizprosno delo.⁷

Calumet je druga najstarejša slovenska naselbina v Združenih državah. Prva slovenska naselbina je bila v Brockwayu v Minnesoti, kamor je leta 1865 imigrirala prva skupina Slovencev iz Gorenjske. Naselbina Brockway v Minnesoti je bila prva med mnogimi naselbinami, ki so jih slovenski priseljenci zgradili v 80-ih letih 19. stoletja v Minnesoti, Michiganu, Ohio, Illinoisu in Pennsylvaniji.⁸ Calumet je sicer vas v mestni občini Calumet, v okraju, imenovanem Houghton, ki leži v ameriški državi Michigan na tako imenovanem gornjem michiganskem polotoku. Prvi priseljenci na polotoku so bili Francozi, za njimi so prišli Nemci, Švedci, Finci, Irci in Slovenci.⁹

Sama beseda *Calumet* pomeni okrašen lesen jašek, ki so ga Indijanci uporabljali kot daritev bogovom, to je tako imenovana pipa miru. Calumet se je prvotno imenoval Red Jacket, ljudje pa so se začeli naseljevati v njem leta 1864. Red Jacket je obdržal svoje ime vse do leta 1929, ko se je tudi uradno preimenoval v Calumet.¹⁰ Prebivalci mlade slovenske naselbine, ki je nastajala v centru Calumeta, v

delu, imenovanem Red Jacket, so skupaj s hrvaškimi priseljenci leta 1889 ustanovili lastno župnijo, cerkev pa so zgradili leto kasneje.¹¹

Slovenci so v Calumet prišli z vseh strani Gorjancev. Tako so prišli iz Vinice, Črnomlja, Semiča in iz Poljan, največ slovenskih priseljencev pa je prišlo iz vasi Doblič v Beli krajini. Izmed Slovencev se je v Calumet leta 1861, prvi naselil Jožef Vertin, tri leta kasneje pa mu je sledil še Peter Rupe.¹²

Prvi slovenski misijonar, ki je deloval na gornjem michiganskem polotoku, je bil Friderik Baraga. Tako nam Leon Vončina, pisec Baragovega življenjepisa, zapiše: "Leta 1843 je prišel Baraga prvič, pa tudi kot prvi h Gornjemu jezeru, kajti pred njim ni bilo še nobenega misijonarja¹³ v tistih divjih krajih, ki se razprostirajo okoli neizmerno velikega Gornjega jezera."¹⁴ Sicer je Baraga priplul v newyorško pristanišče že leta 1830. V L'Anse se je škof Friderik Baraga prvič pripeljal 24. maja leta 1843¹⁵, pet mesecev kasneje pa je Baraga obiskal L'Anse še enkrat. Tam je preživel deset let, polnih dela in truda, pa tudi najlepših sadov.¹⁶ Kot je zapisal Peter White, je bilo v L'Ansu leta 1850 okoli 800 Očipvejcev, 100 ali nekaj več pol Indijancev in 20 do 30 kanadskih Francozov, poročenih z Indijankami.¹⁷ Baragi je uspelo krščanske Indijance odtegniti vplivu poganstva, gozdov in žganjetržcev. Tako jim je za tri leta najel nekaj poljedelcev, ki so jih učili kmetovanja, kljub temu pa Indijance, za tovrstno delo ni mogel dovolj navdušiti. Raje so se raje oprijeli mizarstva, tesarstva, kovaštva in ključavničarstva, poleg tega pa so hodili sekati drevesa.¹⁸

Baraga je bil v svojem življenju poleg duhovnika tudi odličen jezikoslovec. Tako je leta 1830 izdal molitvenik, imenovan *Dušna paša*, dve leti kasneje je napisal še molitvenik v otavščini.¹⁹ Prav gotovo je škof Baraga pustil velik pečat ameriško-indijanskemu slovstvu, ko je leta 1850 izdal knjigo *A theoretical and practical Grammar of the Otchipwe language ... for the use of Missionaries*.²⁰ Ob tem je treba dodati dejstvo, da je

Baraga pisal knjige v preprostem, razumljivem slogu, tako da so predvsem molitvenike lahko razumeli tudi neizobraženi indijanski otroci.²¹ Barago skupaj s še nekaterimi Slovenci, na primer Francem Pircem, Lovrencem Lavtižarjem, Otonom Skolo, Janezom Čebuljem, Andrejem Skopcem, Jožefom Buhom in drugimi lahko uvrščamo med prve ljudi, ki so oznanjevali krščansko vero ameriškim staroselcem.

PREGLED ZGODOVINE SLOVENSKE ŽUPNIJE SV. JOŽEFA

Slovenska župnija v Calumetu je odigrala pomembno vlogo pri razvoju in ohranjanju slovenske skupnosti v Calumetu. Ob tem moramo omeniti še zlasti duhovnike Jožeta Zalokarja, Marka Pakiža, Luka Klopčiča, Petra Šprajcarja in Jožeta Kichaka, ki so službovali v tej župniji. Njim gre velika zahvala za relativno dolgotrajni obstoj slovenske skupnosti v Calumetu.

Sama župnija sv. Jožefa je bila ustanovljena leta 1889. Razlog za ustanovitev slovenske župnije je bil, da je od leta 1882 v calumetsko območje prišlo veliko Slovencev, ki so se hoteli zaposliti v tamkajšnjem rudniku bakrove rude Tamarack. Zaradi vse večjega števila slovenskih vernikov je leta 1888 škof Vertin poslal v slovensko skupnost duhovnika Jožeta Zalokarja, ki je na začetku deloval v okviru župnije Srca Jezusovega. Omeniti velja dejstvo, da tedaj cerkev Srca Jezusovega ni bila zatočišče samo slovenskim vernikom, ampak vsem katolikom, živečim v Calumetu. Ker je bila cerkev Srca Jezusovega premajhna za vse slovenske vernike, sta Jože Zalokar in društvo sv. Jožefa naredila načrt za izgradnjo nove slovenske cerkve. Kot vsem ostalim župnijam je tudi slovenski župniji pomagalo podjetje Calumet & Hecla, ki je dalo za izgradnjo cerkve dvojne zemljišč, predsednik družbe Aleksander Agassiz pa je prispeval 2.000 \$. Kmalu zatem so v župniji začeli s pobiranjem prispevkov za izgradnjo nove cerkve in so že prvi dan zbrali neverjetnih

6.000 \$. Vsak vernik v župniji je prispeval v sklad določeno vsoto denarja.²² Tako so 29. septembra leta 1889 že položili temeljni kamen za novo cerkev. 29. novembra leta 1890 je cerkev sv. Jožefa, narejeno iz lesa in vredno 30.000 \$, blagoslovil škof Vertin. V župniji so skupaj s Slovenci sodelovali še Hrvatje, in sicer vse do leta 1902, ko so Hrvatje zgradili svojo cerkev, imenovano po sv. Janezu Krstniku.

Leta 1892 je v župnijo sv. Jožefa prišel novi duhovnik, Marko Pakiž po imenu. Istega leta pa so se župniji pridružili tudi hrvaški verniki, ki so imeli med upravitelji župnije že tudi dva predstavnika od skupno šestih. Po nekaterih podatkih je župnija tistega leta štela 1.260 članov.²³ Leta 1897 so verniki notranjščino cerkve sv. Jožefa v Calumetu na novo okrasili in tako je v tistem času veljala za najlepšo v bližini Calumeta. Pakižu je leta 1901 priskočil na pomoč hrvaški duhovnik Jožef Polić, ki je kasneje ustanovil hrvaško župnijo.

2. decembra leta 1902 se je za župnijo sv. Jožefa zgodila velika nesreča. Kmalu po maši, na dan 'Marijinega brezmadežnega spočetja,' je cerkev sv. Jožefa zajel ogenj in v samo dveh urah je popolnoma zgorela. Kljub nesrečnemu dogodku so Slovenci v Calumetu že leta 1908 zgradili novo, zelo veliko cerkev iz peščenca. Celotni stroški izgradnje cerkve, skupaj z opremo njene notranjščine, so znašali 100.000 \$, kar je bilo za tiste čase zelo veliko denarja. Novo cerkev je 18. junija leta 1908 posvetil škof Frederic Eis.

Dvajset let kasneje je slovenska skupnost v Calumetu zgradila še župnišče. Pri izgradnji letega so slovenski skupnosti na pomoč priskočile nekatere poljske družine, ki so jih po razpadu župnije sv. Antona Padovanskega pod svoje okrilje vzele slovenske družine. V letih 1955 do 1965 je bilo v župniji sv. Jožefa narejeno mnogo izboljšav. Tako so na novo okrasili župnišče, zgradili so nov samostan za sestre, povečali pa so tudi prostor okoli oltarja. Okoli leta 1960 so se župljani odločili na novo okrasiti cerkev, za katero je načeloma vsak vernik prispeval 100 \$.²⁴ Tako so

župljani po cerkvi položili nov tlak, dodali novo razsvetljavo, na novo izolirali streho ter očistili dvorano. Stroški izboljšav so znašali okoli 35.000 \$. Omeniti je potrebno, da je leta 1957 pri izgradnji nove osnovne šole, imenovane 'Sacred Heart Central', sodelovala tudi župnija sv. Jožefa. Pri tem projektu je slovenska župnija prispevala 18.000 \$.

Od konca 50. let 20. stoletja naprej je v Calumetu število prebivalcev zelo upadlo in tako je škof odločil, da bodo združili štiri od petih župnij, ki so še ostale tam. Župnija Srca Jezusovega je delovala naprej, toda ostale štiri župnije, vključno s sv. Jožefom, so združili v novo župnijo, imenovano sv. Pavel Apostol. Nova župnija je bila ustanovljena v isti stavbi, kjer je pred tem delovala župnija sv. Jožefa, saj je bila najlepša med vsemi. Ob tem velja omeniti dejstvo, da so italijanska, francoska, hrvaška in slovenska župnija med seboj sodelovale že pred združitvijo in da sama združitev ni ugodno delovala na slovensko skupnost. Delovanje ni bilo dobro z vidika ohranjanja slovenske skupnosti, saj se slovenska kultura v župniji sv. Pavla Apostola dejansko ni ohranila. Z ustanovitvijo župnije sv. Pavla Apostola je zgodovina različnih župnij, njihove dejavnosti in aktivno sodelovanje laikov združila ljudi v eno ubrano skupnost. Danes sta tako v Calumetu dve katoliški župniji, in sicer župnija sv. Pavla Apostola in župnija Srca Jezusovega.

PODPORNA DRUŠTVA V CALUMETU

Člani slovenske skupnosti so si med seboj pomagali tudi preko podpornih jedrot, predvsem preko Kranjsko slovenske katoliške jednote (K.S.K.J.) in preko Slovenske narodne podporne jednote (S.N.P.J.). Le-te so Slovincem pomagale v njihovih gmotnih in duhovnih potrebah. Na prehodu v 20. stoletje je imel Calumet veliko tako imenovanih bratskih podpornih organizacij, ki so zagotavljale zavarovanja, socialno varnost, informacije ter organizirale plese, piknike, parade in kulturne simpozije. Podporne organizacije so

pomagale prišlekom ter jih tudi izobraževale o ameriškem načinu življenja.

Prav slovenski verniki v Calumetu so ustanovili najstarejše slovensko podporno društvo v Ameriki. Društvo sv. Jožefa je bilo v Calumetu ustanovljeno 17. septembra 1882. Ob začetku je društvo štel 35 članov, v društvenem odboru pa so bili: "njihov predsednik Jožef Sotlič, podpredsednik Matija Štukel, tajnik Janez R. Vertin, zapisnikar Frank Brunskole in blagajnik M. B. Vertin."²⁵ Ob začetku društvenega delovanja je moral vsak član ob včlanitvi plačati 2 \$ ter nato še vsak mesec po 50 centov. Društvo sv. Jožefa je leta 1900 štel 635 članov, leta 1905 pa je imelo 804 člane, kar je bilo hkrati najvišje število v njihovi zgodovini. Na začetku so bili člani društva: "Janez Plavec, Janez Bahor, Jakob Rabič, Janez M. Vertin, Jakob Vertin, Matej Štukelj, Nikolaj Saitz, Josip Butala, Janez Bartol, Matija Grahek, Matej B. Vertin, Jos Plavec, M. B. Vertin, Jakob Butala, Jurij Vertin ter drugi."²⁶ Že v svojem drugem letu delovanja si je društvo kupilo kape in prvo ameriško zastavo. Ob vsaki slovesnosti, ki se jo je društvo udeležilo, je tako hkrati pokazalo ameriško in takratno avstrijsko zastavo. Ob vstopu v društvo je moral vsak član obljubiti, da bo izpolnjeval verske dolžnosti, med veliko nočjo pa je moral opraviti zakrament sv. spovedi. Leta 1894 je društvo sv. Jožefa sklenilo, da mora vsak član v znak podpore slovenski godbi plačati 1 \$, v zameno pa mora godba igrati na vseh prireditvah, ki jih organizira društvo. Tovrstno zbiranje denarja se je vršilo vse do leta 1905. Ob vsem tem velja omeniti dejstvo, da je bilo društvo sv. Jožefa leta 1903 eno ustanovnih društev *Slovensko-hrvaške zveze* (SHZ).

CALUMET DANES

Na samem koncu moram omeniti, da je po popisu prebivalstva, opravljenem leta 2000, bilo v mestecu Calumet 879 prebivalcev.²⁷ Prebivalci živijo pretežno od turizma. Leta 1992 je zvezna vlada ustanovila *Narodni*

zgodovinski park Keweenaw, ki je veliko svojega denarja namenil za obnovo Calumeta. Po več letih upadanja prebivalstva na območju Calumeta prebivalstvo zopet raste. Rast prebivalstva se ne kaže v samem Calumetu in v Lauriumu, temveč zunaj njih. Eden iz med glavnih razlogov za povečanje prebivalstva je ta, da upokojenci in prebivalci Hancocka želijo živeti na podeželju ter blizu območij, kjer so reke.

VIR: Zgodovina slovenske skupnosti v Calumetu

1. Marjan Drnovšek, *Podoba Amerike na ilustracijah Ivana Vavpotiča: Kronika*, leto 46, št. 1-2 (Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, sekcija za krajevno zgodovino, 1998), str. 107.
2. John Arnež, *Slovenci v New Yorku* (New York: Studia Slovenica, 1966), str. 19.
3. John Arnež, *Slovenci v New Yorku*, str. 3.
4. Matjaž Klemenčič, *Slovenes of Cleveland* (Novo mesto: Dolenjska založba, 1995), str. 49.
5. Charles A. Beard in Mary R. Beard, *Zgodovina Združenih držav Amerike* (Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1959), str. 322.
6. Prav tam, str. 322.
7. Marjan Drnovšek, *Podoba Amerike na ilustracijah Ivana Vavpotiča*, str. 87.
8. Matjaž Klemenčič, *Ameriški Slovenci in NOB v Jugoslaviji*, str. 33; Branko Mita Čolaković, *Yugoslav migrations to America* (San Francisco: R and E Research Associates, 1973), str. 7.
9. Andreja Božič Horvat: *Vloga Ivana Molka v skupnosti ameriških Slovencev v Calumetu, Razprave in gradivo 47*, str. 226; Ivan Molek, *Pionir je legel: Ameriški družinski koledar*, leto 26 (1940) (Chicago: Jugoslovanska delavska tiskovna družba, 1940), str. 42-43.
10. Arthur W. Thurner, *Calumet Copper and People: History of a Michigan Mining Community, 1864-1970* (Hancock, Michigan: samozaložba, 1974), str. 9.
11. Andreja Božič Horvat: *Vloga Ivana Molka v skupnosti ameriških Slovencev v Calumetu, Razprave in gradivo 47*, str. 226.
12. *Golden jubilee souvenir booklet of the St. Joseph Church of Calumet, Michigan, 1890-1940*, str. 48.
13. V resnici je na vzhodni strani Keweenavskega polotoka kot prvi in zadnji misijonar že deloval francoski jezuit p. Rene Menard (od jeseni 1660 do pomladi 1661). Leon Vončina, *Friderik Baraga, Prvi slovenski misijonar in škof med Indijanci v Gornjem Michiganu* (Celovec: Mohorjeva družba v Celovcu, 2001), str. 207.
14. Leon Vončina, *Friderik Baraga, Prvi slovenski misijonar in škof med Indijanci v Gornjem Michiganu*, str. 207.
15. Dr. Franc Jaklič, *Friderik Baraga*, 2. izpopolnjena izdaja (Buenos Aires: Slovenski misijonski odsek, 1951), str. 161.
16. Prav tam, str. 162.
17. Prav tam, str. 162.
18. Prav tam, str. 164.
19. Jurij Trunk, *Amerika in Amerikanci*, str. 544.
20. Prav tam, str. 546.
21. Prav tam, str. 546.
22. *Golden jubilee souvenir booklet of the St. Joseph Church of Calumet, Michigan, 1890-1940*. (Calumet, Michigan: St. Joseph Church, 1940), str. 8.
23. *Village of Calumet, Michigan 1875-1975, Souvenir Centennial Book* (Calumet, Michigan: Village of Calumet, 1975), str. 60.
24. *Diamond Jubilee souvenir booklet of the St. Joseph Church of Calumet, Michigan* (Calumet, Michigan: St. Joseph Church, 1. avgust, 1965), str. 22.
25. Jože Zavertnik, *Ameriški Slovenci, Pregled splošne zgodovine Združenih držav, slovenskega naseljevanja in naselbin in Slovenske narodne podporne jednote* (Chicago, Illinois: Slovenska narodna podpora jednota, 1925), str. 360.
26. Jože Zavertnik, *Ameriški Slovenci, Pregled splošne zgodovine Združenih držav, slovenskega naseljevanja in naselbin in Slovenske narodne podporne jednote*, str. 361.
27. *Calumet, Michigan*, Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/Calumet,_Michigan (28. februar 2007).'